

De katholieke school en de zorg voor de aarde

Brief over waarden voor het katholiek onderwijs in Nederland

Veel kinderen en jongeren zijn zich bewust van de ernst van de milieuproblematiek. In de media en op school horen ze er over. Uit vele onderzoeken¹ onder kinderen en jongeren blijkt dat meer dan 70% van hen zich zorgen maakt om het milieu en 10% of meer van de kinderen en jongeren zich zelfs ernstige zorgen maakt en stress ervaart om het klimaat.

Ernst van milieuproblematiek

Milieuvervuiling heeft gevolgen voor de gezondheid van veel mensen en dieren. De aarde “lijkt steeds meer te veranderen in een gigantisch afvaldepot”, zo schreef paus Franciscus in zijn brief, de encycliek, *Laudato Si* uit 2015 (*Laudato Si*, 21). In de oceanen drijft plasticsoep. Lang niet alle kinderen in de wereld kunnen schoon water gebruiken, met als gevolg dat ze ziek worden. De opwarming van de aarde en de grotere instabiliteit van het weer baren steeds meer mensen zorgen.

Veel mensen worden getroffen door de gevolgen daarvan, maar vooral de armste mensen. Toch gebeurt er nog te weinig om deze

ontwikkelingen te keren. Oplossingen als hergebruik en vermindering van het gebruik van niet-hernieuwbare grondstoffen komen in de praktijk maar moeilijk van de grond. “Elk jaar verdwijnen duizenden soorten planten en dieren die we niet meer zullen kennen, die onze kinderen niet meer zullen zien, omdat ze voor altijd verloren zijn gegaan” (*Laudato Si*, 33).

Ecosystemen veranderen en de gevolgen voor de toekomst zijn niet te voorspellen. Het huidige economische model dat sterk gericht is op winst op korte termijn heeft negatieve invloed op de kwaliteit van leven van een groot deel van de mensheid. Toch blijven de reacties op deze problemen terughoudend. Paus Franciscus noemde dit “laksheid en lichtzinnige onverantwoordelijkheid” (*Laudato Si*, 59).

Nieuw zijn zulke waarschuwingen niet. Al in 1972 publiceerde de Club van Rome het rapport “Grenzen aan de groei” en wees paus Paulus VI op de menselijke verantwoordelijkheid voor het milieu.

¹ o.m. door IPSOS, Nederlands Jeugdinstituut en RIVM.

“ Opeens merkt de mens dat hij de natuur door zijn onbezonnen rooibouw dreigt te vernietigen en op zijn beurt het slachtoffer dreigt te worden van de milieuverontreiniging. Maar niet alleen de omgeving van de mens wordt door vervuiling, ophoping van afval, nieuwe ziekten en de absolute vernietigingskracht van de mens tot een blijvende bedreiging; de mens heeft bovendien zijn eigen samenleving niet meer in de hand, zodat de levensomstandigheden die hij aan de toekomst nalaat ondraaglijk kunnen worden.”

- Paus Paulus VI in de Pauselijke brief *Octogesima adveniens* uit 1972

Gespreksvragen

- Hoe spreken de leerlingen op jouw school over milieu en duurzaamheids?
- Bij welke vakken en op welke momenten spreken ze hierover?

Velen waarschuwen dat de zorg voor onze aarde urgent is. De vraag is hoe dit omgezet moet worden in concrete keuzes, op individueel, maatschappelijk en politiek niveau. De geestelijk leider van de oosters-orthodoxe kerken, patriarch Bartholomeus, constateerde in 2002:

“ We zijn ons allemaal pijnlijk bewust van het fundamentele obstakel dat ons confronteert in ons werk voor het milieu. Het is precies dit: hoe gaan we van theorie naar actie, van woorden naar daden? We hebben geen gebrek aan technisch-wetenschappelijke informatie over de aard van de huidige ecologische crisis. We weten niet

alleen wat er gedaan moet worden, maar ook hoe we het moeten doen. Toch wordt er ondanks al deze informatie helaas weinig daadwerkelijk gedaan. Het is een lange reis van het hoofd naar het hart en een nog langere reis van het hart naar de handen.”

- Oecumenisch patriarch Bartholomeus, *Venetië tijdens het 4e Symposium over Religie, Wetenschap en Milieu*, 2002

Toch zijn in onze eeuw sommige duurzame keuzes voor Nederlanders steeds gewoner aan het worden. De verkoop van duurzame producten stijgt en velen gaan bewuster om met hun energieverbruik. Anderzijds blijft er een kloof tussen duurzaam denken en duurzaam handelen en denken sommigen dat de impact van individuele keuzes zo gering is, dat het geen zin heeft om ervoor te kiezen om milieubewust te leven. En anderen wijzen milieubewuste keuzes af als zou dat iets zijn dat ze zich niet willen laten aanpraten. Maar bij veel jongeren is er een besef van urgentie als het om duurzaamheid gaat. De vraag blijft hoe te komen tot verandering en niet te berusten. Wat motiveert je om niet op te geven?

Veel mensen zeggen: ‘Alles is toch al zo slecht, klimaatverandering, milieuvervuiling, uitsterven van soorten... Daar kunnen we echt niets aan doen.’ Maar voor ons is het belangrijk dat we toch een manier zoeken en proberen iets te creëren. Je mag niet opgeven. Dit is vooral belangrijk als je met jongeren werkt, omdat hun toekomst nog voor hen ligt. Elke leerkracht zal zich ervan bewust zijn dat hij of zij een perspectief moet openen voor

jongeren: 'Ja, ik weet hoe erg het is, maar dat betekent niet dat ik opgeef, ik kijk naar wat we nog kunnen bereiken.' Hier biedt onderwijs over de schepping de mogelijkheid tot een verandering van perspectief."

- Johanna Tyllack, docent aan het Edith Stein Gymnasium in München en adviseur milieu van de onderwijsafdeling van het Aartsbisdom München-Freising

Gespreksvragen

- Uit welke soorten geestelijke, levensbeschouwelijke en wetenschappelijke bronnen put je om tot de noodzakelijke veranderingen te komen?
- Hoe ga je in gesprek met leerlingen over de vraag wat hen moeitveert tot zorg voor de aarde en over de bronnen waaruit zij kunnen putten om tot duurzame keuzes te komen?

Wat is de bijdrage van de katholieke kerk om tot een meer duurzame manier van leven te komen?

Wat is de bijdrage van de katholieke kerk om tot een meer duurzame manier van leven te komen? Verschillende pausen en bisschoppen hebben sinds ruim een halve eeuw regelmatig oproepen gedaan om anders met de aarde om te gaan en de natuur meer te respecteren.

Paus Franciscus heeft in 2015 in de aanloop naar de klimaatop in Parijs een brede visie uitgewerkt in zijn brief *Laudato Si'*, waarin hij nadrukkelijk aandacht vraagt voor de twee kwetsbaarheden waaraan onze wereld lijdt: de aantasting van de natuur en de armoede. Paus

Franciscus liet zich bij het schrijven van zijn brief inspireren door het Zonnelied van Franciscus van Assisi; de titel van zijn brief ontleende hij aan dit lied en ook de beeldspraak van de aarde als "zus".

Paus Franciscus deed in deze brief een krachtige oproep tot verandering van onze manier van leven om de achteruitgang van de natuurlijke en sociale omgeving te keren en samen te werken aan de zorg voor de aarde, ons "gemeenschappelijk huis". De aarde is "als een zus met wie we ons leven delen en een fijne moeder die haar armen opent om ons te omhelzen." Deze zus "protesteert om de schade die wij haar berokkenen, vanwege het onverantwoorde gebruik en het misbruik van de goederen die God haar geschonken heeft." (*Laudato Si'*, 1-2) Vernieuwend in de brief is de aandacht voor het verband tussen ecologische vraagstukken en armoede-problematiek. Dit wordt 'integrale ecologie' genoemd. Met mededogen sprak de paus over de verwoesting waaronder veel armen en kwetsbaren te lijden hebben. En hij stelt de mensheid de vraag: "Wat voor soort wereld willen wij doorgeven aan hen die na ons zullen komen, aan de kinderen die aan het opgroeien zijn?" (*Laudato Si'*, 160). Wat verder opvalt in de brief zijn de aandacht voor de verbondenheid van schepselen, de schoonheid van de aarde en dankbaarheid om de schepping.

In deze onderwijsbrief willen we ons laten inspireren door de pauselijke brief *Laudato Si'* en door andere katholieke initiatieven, ook uit het katholiek onderwijs, om zorgzamer met de aarde om te gaan.

Uit het Zonnelied van Franciscus van Assisi

*"Allerhoogste, almachtige, goede Heer,
van U zijn de lof, de roem, de eer en alle zegen.
U alleen, Allerhoogste, komen zij toe
en geen mens is waardig uw naam te noemen.*

Wees geprezen, mijn Heer met al uw schepselen,
vooral door mijnheer broeder zon,
die de dag is en door wie Gij ons verlicht.
En hij is mooi en straalt met grote pracht;
van U, Allerhoogste, draagt hij het teken.

Wees geprezen, mijn Heer,
door zuster maan en de sterren.
Aan de hemel hebt Gij ze gevormd,
helder en kostbaar en mooi.

Wees geprezen, mijn Heer, door broeder wind
en door de lucht, bewolkt of helder, en ieder
jaargetijde,
door wie Gij het leven van uw schepselen onderhoudt.

Wees geprezen, mijn Heer, door zuster water,
die heel nuttig is en nederig, kostbaar en kuis.

Wees geprezen, mijn Heer, door broeder vuur,
door wie Gij voor ons de nacht verlicht;
en hij is mooi en vrolijk, stoer en sterk.

Wees geprezen, mijn Heer,
door onze zuster, moeder aarde,
die ons voedt en leidt,
en allerlei vruchten voortbrengt, bonte bloemen en
planten. [...]"

- Franciscus van Assisi
(vertaald door G.P. Freeman et al., *Franciscus van Assisi* - De Geschriften, Haarlem, 2006)

Gespreksvragen

- Waar heb jij gezien dat “zuster aarde” schade is aangedaan?
- Hoe denk jij over de vraag “Wat voor soort wereld willen wij doorgeven aan hen die na ons zullen komen, aan de kinderen die aan het opgroeien zijn?”
- Ga je daarover in gesprek met je collega's en met leerlingen? Waarom doe je dat wel of niet?

1. De waarde en de verbondenheid van alle schepselen

Alles wat leeft, is met elkaar verbonden en heeft een eigen waarde.

“Elk schepsel heeft een functie en geen enkel schepsel is overbodig. Het hele materiële universum is de uitdrukking van Gods liefde.”

- Paus Franciscus, *Laudato Si'*, 84

“Vandaar komt de overtuiging dat alle wezens van het universum, die geschapen werden door dezelfde Vader, door onzichtbare banden verbonden zijn en een soort universele familie vormen, een schitterende gemeenschap die ons aanzet tot een heilig, teder en nederig respect.”

- Paus Franciscus, *Laudato Si'*, 89

“De aarde is wezenlijk een gedeelde erfenis, waarvan de vruchten bestemd zijn voor iedereen.” Eigendom is niet absoluut, maar er rust een “sociale hypotheek” op: wie bezit heeft, heeft een verantwoordelijkheid die het eigen leven overstijgt (*Laudato Si'*, 93). Paus Franciscus roept op om “in volle harmonie met de schepping te leven” (*Laudato Si'*, 98), en het lichaam en de materiële en plezierige dingen van het leven te waarderen.

“We zien de rivieren en al hun vogels, vissen en dieren als schepselen die ontstaan en in stand worden gehouden door Gods voortdurende schepping. De liefdevolle daad van de voortdurende schepping heeft hen in staat gesteld om op deze plek te

gedijen. Ze maken deel uit van een verhaal van voortdurende schepping dat miljoenen jaren duurt. Ze zijn Gods geschenk aan ons. Ze kunnen iets van God aan ons doorgeven. Wij zijn geroepen om voor ze te zorgen, als medescheepselen voor Gods aangezicht en als liefdevolle en wijze rentmeesters van Gods schepping.”

- *Catholic Earthcare Australië in de verklaring “The Gift of Water”, 2004*

Omdat alle schepselen nauw met elkaar verbonden zijn, is volgens paus Franciscus “het natuurlijke milieu een collectief goed, het erfgoed van de hele mensheid en de verantwoordelijkheid van iedereen” (*Laudato Si'*, 95).

Gespreksvragen

- Hoe beleef jij de band die je als mens hebt met de natuur en met heel de mensheid?
- Komt de verbondenheid van alle schepselen ter sprake in het onderwijs op je school?
- Ervaar je de aarde als Gods liefdevolle schepping? Wanneer wel en wanneer niet?

2. Integrale ecologie

De ontwikkelingen van het klimaat, het milieu, de economie, de samenleving en het persoonlijk leven beïnvloeden elkaar. Tijd en ruimte, lichamelijke en biologische componenten van de planeet hangen met elkaar samen. Integrale ecologie is een benadering die rekening houdt met de samenhang tussen ecologische en sociale systemen.

Omdat er in de wereld zo veel onderlinge afhankelijkheid is, moeten we gezamenlijk nadenken over de wereld als “een

gemeenschappelijk project” en oplossingen voorstellen “vanuit mondiaal perspectief, en niet eenvoudigweg de belangen van een paar landen verdedigen” (*Laudato Si'*, 164).

Het menselijk en natuurlijke milieu gaan samen achteruit en wij zullen niet op een adequate wijze het hoofd kunnen bieden aan de vernietiging van het milieu, als wij geen aandacht besteden aan de oorzaken die verband hebben met het menselijk en maatschappelijk verval. De achteruitgang van het milieu en de samenleving treft in het bijzonder de zwaksten van de planeet.”

- *Paus Franciscus, Laudato Si'*, 48

Een gevoel van innige verbondenheid met de andere wezens in de natuur kan niet echt zijn, als er tegelijkertijd in het hart geen tederheid, medeleven en bezorgdheid is voor de mens”

- *Paus Franciscus, Laudato Si'*, 91

Volgens paus Franciscus wordt het menselijk bestaan gekenmerkt door drie fundamentele relaties: met God, de medemensen en de aarde zelf. Pas als deze drie fundamentele relaties goed zijn, is het leven goed. De aarde beroven van haar natuurlijke bossen en moerasland en de lucht verontreinigen met gifstoffen is dan ook niet alleen een milieutechnisch en politiek probleem maar ook een spiritueel probleem. Zonder goede relaties met God, met elkaar en met de schepping zijn wij minder menselijk.

“ Mensen bestaan, net als de rest van de natuur, niet onafhankelijk van elkaar. Ik ben geen geïsoleerd wezen dat los van jou bestaat. Mijn vermogen om te spreken, bijvoorbeeld, hangt af van mijn vermogen om met jou te spreken. En dat is verbonden met mijn vermogen om na te denken. We worden gevormd door onze relaties met elkaar. We beseffen steeds beter dat de ontwikkeling van menselijke zuigelingen en kinderen volledig wordt bepaald door hoe verbonden ze zijn: met hun ouders en met anderen om hen heen. En daar groei je niet overheen als volwassene. We leven van verbondenheid. Dat geldt ook voor onze omgeving: ik ben letterlijk gemaakt van water, lucht, zonlicht en aarde. Mijn lichaam is intiem verbonden met de bodem, elke keer als ik eet. En met de atmosfeer, elke keer als ik adem. Het idee dat je een op zichzelf staand individu bent, dat zichzelf kan redden, los van anderen en van de natuurlijke wereld, is een gevaarlijke fantasie. De ecologische crisis en de sociale crisis hebben dezelfde oorsprong: vervreemding. We zijn niet meer verbonden met de natuurlijke wereld en ook niet met elkaar. De gevolgen zijn desastreus.”

- Carmody Grey, hoogleraar *Laudato Si'*-leerstoel, Nijmegen in een interview in het *Nederlands Dagblad* op 21-11-2024

Tot de integrale ecologie behoort ook aandacht voor verbetering van de kwaliteit van het dagelijks leven met zaken als de inrichting van de openbare ruimte, huisvesting en openbaar vervoer, etc., en “eenvoudige dagelijkse gebaren, waardoor wij de logica van geweld, uitbuiting en egoïsme doorbreken.” (*Laudato Si'*, 230)

“ Het lijkt dat het nog steeds ontbreekt aan een bewustzijn dat het verwoesten van de natuur niet allen op dezelfde wijze treft: gerechtigheid en vrede met voeten treden betekent dat de armsten, de gemarginaliseerden, de uitgesloten en het ergst getroffen worden.”

- Paus Leo XIV in zijn boodschap voor de 10e Wereldgebedsdag voor de zorg voor de schepping, 2025

Gespreksvragen

- Volgens paus Franciscus zijn er niet twee afzonderlijke crises, een milieucrisis en een armoedeprobleem, maar gaat het om één complexe crisis. Zie jij een verband tussen de kwetsbaarheid van de natuur en sociaal onrecht?
- Wat zou de waarde van een integrale benadering kunnen zijn?
- Hoe kun je als school er aan bijdragen om “de logica van geweld, uitbuiting en egoïsme te doorbreken”?

3. Kracht en beperktheid van technologische oplossingen

Technologie heeft veel goeds gebracht, maar is niet zonder gevaren. Wie over technologische en economische macht beschikt, kan de wereld domineren. Technologische producten gaan vaak met een mentaliteit gepaard die ervan uitgaat dat de werkelijkheid onbeperkt gemanipuleerd kan worden.

We worden nu geconfronteerd met de onbedoelde negatieve gevolgen van de grootschalige manipulatie van de natuur. Uit zicht is geraakt dat de natuur ook grenzen stelt en dat we daaraan normen kunnen ontleenen. De

mensheid heeft een “gezonde ethiek nodig, een cultuur en spiritualiteit die in staat is grenzen te stellen en een ondubbelzinnige zelfbeperking te leren” (*Laudato Si'*, 105).

4. Geen absolute heerschappij over de natuur, maar zorgvuldig beheer en dankbaarheid om de schepping

Het bijbelboek Genesis begint met twee verhalen over de schepping van de wereld. Beide verhalen bevatten wijsheid die van belang is voor onze omgang met de schepping. In het eerste verhaal wordt verteld hoe goed alles is dat God gemaakt heeft, en hoe God de mens de zorg toevertrouwt over die schepping (het zgn. 'rentmeesterschap').

Eén van de bijzondere elementen van het tweede scheppingsverhaal is dat de mens de dieren een naam geeft (*Gen. 2, 18-20*). Iemand een naam geven, bij de naam noemen, bewerkt een band met die ander; het is niet meer een anoniem iemand, maar iemand met een naam, iemand die gekend wordt: de dieren worden door de mens gekend.

Maar door de macht waarmee de mens ingrijpt in de natuur, het grootschalig gebruik van beperkte natuurlijke hulpbronnen van de planeet en de neiging financiële winst voorop te stellen worden ecosystemen verstoord en vervreemdt de mens van de natuur en van heel de schepping.

“We respecteren de natuur niet langer als een gedeeld geschenk; in plaats daarvan beschouwen we haar als privébezit. We verbinden ons niet langer met de natuur om haar in stand te houden; in plaats daarvan heersen we over haar om onze eigen uitvindingen in stand te houden.”

- Paus Franciscus en Oecumenisch Patriarch Bartholomeus, 1 september 2017

Voor een zorgvuldige omgang met de aarde is dienend leiderschap nodig. Christenen kunnen hierin een voorbeeld nemen aan de manier waarop Jezus dienstbaar was en mensen niet manipuleerde, maar leven gaf en liefde.

“De heerschappij van de mens is (...) niet de missie van een absolute en onbetwistbare meester, maar van een rentmeester van Gods koninkrijk die geroepen is om het werk van de Schepper voort te zetten, een werk van leven en vrede. (...) Helaas, als we de gebieden van onze planeet aftasten, zien we meteen dat de mensheid Gods verwachtingen heeft teleurgesteld. (...) De mens is niet langer de “rentmeester” van de Schepper, maar een autonome despoot, die eindelijk begint te begrijpen dat hij moet stoppen aan de rand van de afgrond.”

- Paus Johannes Paulus II tijdens een algemene audiëntie op 17 januari 2001

Paus Franciscus benadrukt dat de aarde niet iets is waarover mensen vrij kunnen beschikken, maar een kostbaar en kwetsbaar geschenk is waarvoor we dankbaar kunnen zijn. “De schepping kan enkel begrepen worden als een gave, geschonken door de open hand van de Vader van allen” (*Laudato Si'*, 76).

? Gespreksvragen

► Herken jij wat paus Franciscus zegt over de waarde en de gevaren van technologie?

► Is volgens jou een andere vorm van leiderschap nodig dat dienend is en zorg heeft voor de aarde, “ons gemeenschappelijk huis”?

► Wanneer heb of had je het gevoel dat de aarde een geschenk is? En zo ja, waarom ervoer je dat en wat deed dat met je?

5. Opvoeding tot ecologische verantwoordelijkheid

Er wordt in de wereld veel afval geproduceerd en gedumpt en sommige mensen en gebieden worden het niet waard geacht om in te investeren. Paus Franciscus typeert dit als “wegwerpcultuur”. Deze wegwerpcultuur is niet alleen een ecologisch probleem, maar hangt samen met de manier waarop wij ons de werkelijkheid voorstellen.

“

De christelijke spiritualiteit stelt een andere manier voor om de kwaliteit van leven te begrijpen en moedigt aan tot een profetische en contemplatieve levensstijl die vervuld is van een diepe vreugde en vrij van de obsessie tot consumeren. Het is belangrijk aan een oude les gevolg te geven die in verschillende godsdienstige tradities en ook in de Bijbel voorkomt. Het betreft de overtuiging dat “minder meer is”.

- Paus Franciscus, *Laudato Si'*, 222

Om de problemen goed aan te kunnen pakken, moeten we ook ons zelfbeeld en wereldbeeld veranderen. Als we de waarde van wat ons omgeeft, beter herkennen en ons een waarderende houding en een houding van barmhartigheid eigen gemaakt hebben, kijken we anders naar het verlies van de natuur en van mensen.

In de tuinen en landerijen van Castel Gandolfo

In 2025 opende paus Leo XIV Borgo Laudato Si', een milieuproject in de tuinen en landerijen van Castel Gandolfo, het pauselijke zomerverblijf

ten zuiden van Rome. De tuinen en landerijen zijn ingericht volgens de principes van de integrale ecologie. Het project omvat zowel duurzame land- en tuinbouw als een onderwijscentrum voor kwetsbare groepen.

Migranten, vluchtelingen, voormalige gevangenen, mensen met een beperking en slachtoffers van mensenhandel leren van ervaren tuinders hoe ze de tuinen en het land ecologisch verantwoord kunnen verzorgen. In de zomer kunnen kinderen en studenten deelnemen aan milieuprojecten. Doel van het project is “met zoveel mogelijk mensen de schoonheid te delen die schuilt in de zorg voor de schepping”.

Gespreksvragen

- Waar zie jij in de dagelijkse praktijk de noodzaak van verandering van levensstijl?
- Welke verandering van levensstijl is volgens jou nodig in het licht van Laudato Si'?
- Wat zouden de politieke en economische gevolgen kunnen zijn van een wijdverspreide verandering in levensstijl?
- Welke rol heeft de katholieke school in het stimuleren van ecologische verantwoordelijkheid?

6. Gevoel voor de schoonheid van de natuur en van de steden

Er is een relatie tussen het gevoel voor de schoonheid van de natuur en van de steden en

de wil om deze te beschermen. Wie de schoonheid van iets ontdekt, ontdekt vaak ook de waarde daarvan. Het is daarom van belang het gevoel voor de schoonheid van de natuur en van de steden te bevorderen. Esthetische vorming kan zo bijdragen aan de inzet voor het behoud van de natuur en van de leefomgeving.

“ Ik geef les in biologie en scheikunde en heb dus een wetenschappelijke achtergrond. Maar ik was vooral geïnteresseerd in het spirituele aspect, omdat ik de leerlingen wil laten zien dat de aarde en de schepping iets moois zijn. Als je alleen wetenschappelijke termen gebruikt, raakt het mensen niet genoeg.”

- Edith Oberhofer, docent biologie en scheikunde in Lenggries, Duitsland

“ De esthetische waarde van de natuur mag niet veronachtzaamd worden. Het contact met de natuur heeft uit zichzelf een hernieuwende werking, net zoals de beschouwing van haar pracht vrede en sereniteit geeft. De Bijbel spreekt vaak van de goedheid en de schoonheid van de schepping, geroepen om God te verheerlijken.

De beschouwing van werken van het menselijk genie is misschien nog moeilijker, maar daarom niet minder intens. De steden hebben vaak een specifieke schoonheid die mensen moet aanzetten om de omgeving waarin ze leven, te beschermen.”

- Paus Johannes Paulus II in 'Vrede met God, de Schepper, vrede met de gehele schepping' op de Internationale Dag voor de Vrede op 1 januari 1990

? Gespreksvragen

- ▶ Wat doet het met je als je in de natuur bent of een stad bezoekt en de schoonheid daarvan ervaart?
- ▶ Welke rol kan (het stimuleren van) gevoel voor schoonheid van de schepping en van de steden spelen in het onderwijs op jouw school?

Doelen van ecologisch onderwijs op katholieke scholen

Aan een zorgzame omgang met de aarde kunnen scholen op meerdere fronten bijdragen:

1. aandacht voor concrete ecologische aspecten van het leven in en om de school, zoals het schoolgebouw en het plein,
2. Stimuleren van een integrale ecologische perceptie van de werkelijkheid die ons omringt.

Een school die systematisch werk wil maken van het opvoeden tot ecologische verantwoordelijkheid kan de bestaande praktijken op het gebied van milieueducatie inventariseren en een jaarplan voor integrale ecologie ontwikkelen.²

² Voor verdere verdieping, zie:

- Thomas (2019) *Laudato Si* (Theologische achtergrond), webpagina: <https://www.kuleuven.be/thomas/page/laudato-si/>
- SCIAF (2023) *Laudato Si Schools Scotland*, webpagina: <https://www.sciaf.org.uk/resources/170-laudato-si-schools-scotland>
- Catholic Education Melbourne (2015) 'Education for Sustainability in the Archdiocese of Melbourne', <https://www.macs.vic.edu.au/CatholicEducationMelbourne/media/News-Events/2016/September/Sustainability-Framework-2016.pdf>
- Erzbistum Hamburg: Abteilung Schule und Hochschule (2024) *Für die Bewahrung der Schöpfung: Rahmenleitbild Umwelt, Ökologie & Nachhaltigkeit der katholischen Schulen im Erzbistum Hamburg*, <https://erzbistum-hamburg.de/SchulenRahmenleitbildUmwelt>

Groene schoolpleinen en duurzame schoolgebouwen

Schoolpleinen worden in veel landen tegenwoordig niet alleen gezien als een plek om te spelen en te leren omgaan met anderen, maar ook als plek voor natuureducatie en buitenlessen. Bij het beheer van het schoolplein en het terrein rond de school kunnen leerlingen, personeel en ouders betrokken worden. Ze kunnen bijvoorbeeld bijdragen aan het inrichten van moestuinen of van een geschikte leefomgeving voor dieren. Oudere schoolgebouwen kunnen op energiezuinige wijze gerenoveerd worden en waar mogelijk gebruik maken van natuurlijk licht en ventilatie. Nieuwe gebouwen kunnen ecologisch duurzaam ontworpen worden.

Lokale partnerschappen voor duurzaamheid

Samenwerkingsverbanden tussen scholen en lokale gemeenschappen kunnen sterk bijdragen aan de ecologische educatie. Daarvoor kan samenwerking gezocht worden met andere onderwijsinstellingen, lokale ondernemingen, lokale groepen en netwerken, etc. Dit bevordert een integrale benadering van het leren. Zo worden verbanden gelegd met lokale milieuzorg, cultuur en sociale kwesties. En dit stimuleert leerlingen om actieve deelnemers aan de lokale gemeenschap te worden.

Aandacht voor integrale ecologische verantwoordelijkheid in het curriculum

Het levensbeschouwelijk en godsdienstig onderwijs en vakken als economie en aardrijkskunde bieden tal van aanknopingspunten voor ecologisch onderwijs. Spiritualiteit, moraal, sociale en ecologische rechtvaardigheid zijn hierbij belangrijke aandachtsgebieden.

Colofon

Deze brief is geschreven door het Officium Educationis en uitgegeven door de Nederlandse Katholieke Schoolraad. Vragen kunt u richten aan: Secretariaat Rooms-Katholieke Kerk, Officium Educationis Postbus 262, 3740 AG Baarn

© Nederlandse Katholieke Schoolraad, 2026

De Ecologische Visie 'On Holy Ground'

De Ecologische Visie 'On Holy Ground' van het katholiek onderwijs in Australië formuleerde de volgende doelen:

- ▶ Leerlingen waardering bijbrengen voor de schepping als geschenk, hun relatie ermee en hun verantwoordelijkheid als medescheppers voor de toekomst ervan.
- ▶ Bij leerlingen de kennis, vaardigheden, attitudes, waarden en inzet ontwikkelen om individuele en collectieve antwoorden te initiëren die verantwoordelijk zijn voor het milieu en die hun ecologische roeping weerspiegelen.
- ▶ Leerlingen inspireren om hun ecologische voetafdruk te verkleinen en hun spirituele voetafdruk te vergroten, als schepselen beeld en gelijkenis van God.

Ecologische opvoeding ontwikkelt in mensen een begrip van hun rol in de schepping als medescheppers en als leden van een soort met een diepgaand vermogen om andere soorten te beïnvloeden en de ecosystemen die het leven op aarde ondersteunen.”

Gespreksvragen

- ▶ Hoe kan jouw school bijdragen aan de zorg voor de aarde? Wat is jullie talent?
- ▶ Hoe inspireer je je leerlingen om zorg voor de aarde een plaats te geven in hun levensvisie?